Iulia Mărgărit

INTERPRETĂRI LEXICAL-ETIMOLOGICE

În cele ce urmează, prezentăm unele interpretări lexical-etimologice pe marginea materialului publicat sub titlul *Completări şi îndreptări la DLR*, Litera M II, *Cuvinte neînregistrate*, de Eugenia Contraş [= E.C.]. Din totalul unităților lexicale inventariate de autoare, ne-am oprit asupra câtorva: *măiculioară, măierături, măluitură, mănimală, mănunța, măruntăia, măşteroi, mâcluie, mălcegăios, mânzătură, mârcuie, mâțogoian, mehei, miloaste, milostenie, milosteniță, milostivne, mireni, mireşi, mireşică, mirioară, mişomor, mlajiță, moață, muiculeană, murală, mustireală*. Alegerea acestora a avut drept criteriu, pe de o parte, absența interpretării etimologice, practicată în toate celelalte cazuri, pe de altă parte, formularea de noi propuneri în locul celor avansate de autoare.

MĂICULIOÁRĂ s.f. „măiculiță", cules din Maramureş (*Lexic reg.*, I, 20), apare cu etimologia „**maică** + suf. *-ulioară*", în interpretarea E. Contraş.

În opinia noastră, analiza ar tolera o anumită completare: prin analogie cu un alt diminutiv din aceeaşi zonă, derivat cu acelaşi sufix, de la o bază sinonimă: *mamă* > *mămulioară*, înregistrat de T. Papahagi, *Maram.*, 123: „– *Hei, tu,* ***mămulioară*** *mea, / Decât hrană turcilor / Mai bine a peştilor*".

MĂIERĂTÚRI s.f. pl. „măierişte", atestat pentru Transilvania (Şustiu-Beiuş, Chest. II, 37/393), în viziunea autoarei, figurează cu rezolvarea „**maier** + suf. *-ătură*".

Respingem analiza propusă, întrucât formantul în cauză este specializat în derivarea temelor verbale. Luiza Seche (1962: 189) indică următoarele derivate de la substantive, în realitate, denominative aparente: *frunzătura* < *frunză, gâlcătură* < *gâlcă, gâmfătura* < *gâmfă, încrengătură* < *în* + *creangă* (după fr. *embranchement*), *pânzătură* < *pânză, râpătură* < *râpă*. Pentru toate formațiile citate, în afara calculului menționat de autoare (*încrengătură*), propunem, ca modalitate de creare, analogia cu deverbale: *frunzătură*, după „modele" de felul *picătură* „totalitatea fructelor *picate* din pom", cf. DGS II s.v. 2., *gâlcătură, gâmfătură* după *umflătură, pânzătură* după *țesătură*, *râpătură* după *sur(u)pătură* sau, uneori, poate fi acceptată schimbarea de sufix: *frunzătură* < *frunziş*. În cazul discutat, presupunem că este vorba tot de substituția afixului: *măieritură*, pl. *~-i* < *măierişte* (prin Transilv. şi Ban.) „locuință şi acareturi care se află în afara satului, în locurile de plugărit" (DLR s.v.).

În analiza propusă de E. Contraş, derivatul se separă, într-adevăr, fără probleme, în părțile indicate, dar nu ni se pare suficient, întrucât se încalcă criteriul compatibilității bază/afix.

LR, LXVI, nr. 1, p. 53–78, Bucureşti, 2017

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)

MĂLUITÚRĂ (Bucov.) „pictură, portret”, pl. *măluituri*, este inserat fără propunere etimologică.

Consemnat din fosta reg. Suceava pentru rubrica „Vocabular regional” (LR 1963: 153), *măluitură*, ridică probleme doar prin omisiune. Verbul de la care se revendică, *mălui* „a zugrăvi, a picta” < germ. *malen*, cules din Straja-Rădăuți, a fost inclus în DLR ca regionalism.

MĂNIMÁLĂ s.f. (Mold.) „vedenie, fantomă”, preluat din *Gl. reg.*, figurează în listă cu mențiunea „cf. *namilă*”.

Cuvântul pare a fi rezultat prin contaminația sinonimică dintre *mătăhală* „ființă fantastică, de mărime enormă şi cu înfățişare îngrozitoare”, cu atestare în Moldova (DLR) şi *animală*, var. de la *animal*, prin apropiere de *vită* (DA), cu circulație, ca injurie, atât în Muntenia (DGS I) s.v. cât şi în Moldova, după cum probează unele texte beletristice (*Dacă n-aş trăi pe lângă moara asta ca* ***un pui de animală****, aş fi pierit, ca şi toți ceilalți săteni, de pe lumea asta*, M. Sadoveanu, *Opere*, vol. XVII, p. 489. *Numai oile au înțelegerea deplină pentru poruncile celui ce le cârmuieşte; pe când calul e* ***o animală*** *îndărătnică, fără ascultare către stăpânirea lui*, M. Sadoveanu, *Opere*, vol. XVI, p. 343).

Despre **MĂNUNȚÁ** „a amenința” se oferă următoarele informații: a fost preluat de la T. Papahagi, *Gr. Maram.*, 225, care îl consideră derivat de la *mână*. În DLR figurează un verb *mănunța*, ca variantă de la *mărunți* < *mărunt*. E. Contraş remarcă faptul că *mănunța* „pare a fi apropiat, ca formație, de *mănânțăla* din DLR «a amenința, a ocărî», pentru a cărei etimologie se face trimitere la *amenința*”.

Trimiterea dicționarului-tezaur se justifică: *amenința*, prin vocala de început poate fi asimilat formațiilor verbale cu prefixul *a*, moştenite din latină, care pe terenul limbii române au dezvoltat dublete simple de felul *a amesteca/mesteca*; *acoperi/coperi*. De altfel, DA s.v. *amenința* înregistrează var. *menința*: *Că aud din depărtare, / Răsunând duşmane pasuri, /* ***Menințând*** *barbare glasuri* (Alecsandri, P. II, 12). Dacă admitem crearea unei variante fonetice, *mănința*, prin rostirea dură a labialei inițiale, şi apoi prin închiderea vocalică [i] > [î], atunci ar rezulta *mănînța.* Apropierea de *mănunt* adj. „mărunt”, *mănunța* vb. „mărunți”, forme uzuale în Maramureş, ar fi favorizat crearea omonimului *mănunța* „a amenința”, semnalat de T. Papahagi. Varianta, în combinație cu suf. iterativ *-(ă)li*, ar putea constitui analiza verbului *mănânțăli* > *mănânțăla* (cf. Graur 1936: 92–93: *coteli, mâzgăli*), înregistrat în DLR pentru Transilvania. Semantismul acestuia, „a amenința” (*mănânțălez cu jejetu*, ALR II 4592/272 *ap*. DLR) şi „a ocărî” (*nu tot mănânțăla, c-oi vini la tini! ib*.) corespunde unor acțiuni repetitive. Ipotetica variantă primitivă, *mănânțăli*, ar fi schimbat conjugarea prin atracția verbului *mănânța/mănunța* „a amenința”.

MĂRUNTĂIÁ vb. I tranz. (Munt.) „a mărunți”, v. *mărunt*. Eugenia Contraş a identificat verbul cu înțelesul „a mărunți (pământul arat)” în Oltenia (Vâlcea): *După ce arăm,* ***măruntăiem*** *locu ăla să fie gras unde pui cânepa* (TDM I, 4, pct. 671, Boişoara).

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)

Pentru explicarea originii se face trimitere la baza *mărunt*, dar verbul s-ar analiza, şi prin *mărunţăi* s.f. pl. „lucruri mărunte” (DLR s.v. *măruntaie* II.1.). Pentru credibilitate, am apelat la cazuri similare, în privinţa soluţiilor adoptate de dicţionare, pentru explicarea acestora: *mărunţişa* < *mărunţiş*, ca şi *mărunţuşa* < *mărunţuş* (v. DLR, pentru ambele verbe). Totodată, menţionăm că *mărunţăia* vb. este confirmat de *Gl. Olt.*, *Gl. Munt.* şi DGS II. Crearea acestui verb reflectă tendinţa vorbirii populare către claritate maximă, astfel încât fiecărui adjectiv îi corespunde o formă verbală în concordanţă cu însuşirea exprimată. Verbele (cvasi)sinonime *mărunţi, mărunţişa, mărunţuşa, mărunţăia* exprimă acţiuni în care obiectul este făcut *mărunt, mărunţiş, mărunţuş, mărunţăi.*

MĂŞTERÓI s.m. (Transilv. şi adjectival) „(tată) vitreg”: *Tată* ***măşteroi*** – ALR I/II, h. 154/831. Pl. *măşteroi*. Analiza etimologică propusă are în vedere componentele: „**maşter** + suf. *-oi*”.

Dezaprobăm soluţia autoarei, considerând că *maşter* s.m. nu poate fi bază de derivare în acest caz. După cum *văduvoi* (în loc de *văduv*) reprezintă perechea pentru *văduvă* şi se explică prin derivare de la baza feminină, cu suf. moţional corespunzător, pentru a face mai pertinentă deosebirea dintre forme, în funcţie de genul gramatical: *văduvă – văduvoi*; după cum *mâţoi* „masculul *mâţei*” (*Şez.* VII, 182) (în loc de *mâţ*) se analizează prin baza derivativă *mâţă* (Pascu, *Suf.* 111), tot astfel şi *măşteroi* a fost creat (în loc de *maşter*) de la *maşteră*, pentru a departaja, mai pregnant, în cadrul cuplului, numele corespunzătoare pe genuri: *maşteră* > *măşteroi*. Mai adăugăm şi faptul că analiza propusă corespunde unui augmentativ.

MÂCLÚIE s.f. (Olt.) „loc mocirlos” a fost identificat în FOM I, 433. Pentru origine, autoarea se limitează la indicaţia „cf. *mlacă*”.

Sugestia nu este suficientă nici în general, şi nici în special, căci în lista de „completări” figurează **MLĂCUÍŞTE** (estul Banatului) „mlaştină”, atestat în aceeaşi sursă: FOM I, 434. Şi în acest al doilea caz, pentru explicarea cuvântului figurează aceeaşi trimitere: „de la *mlacă*”. Analiza însă nu confirmă indicaţia: prin separarea formantului *-işte* rămâne o altă bază derivativă decât *mlacă*: *mlăcuie*. Analizabil, acesta din urmă relevă părţile componente: *mlacă* (abia aici!) + suf. *-uie*. Baza diminutivală relevată, *mlăcuie* (cf. *cărăr**uie**, ferestr**uie**, livez**uie***, după DA), prin ataşarea derivativului *-işte*, îşi pierde calitatea imprimată de suf. *-uie*, intrând în categoria substantivelor colective, căci defineşte un spaţiu plin de *bălţi* [= *mlăcui*]. De fapt, DI a înregistrat *bălţuie* care ar fi putut stimula derivarea unui sinonim (cu o condiţie: să circule în Oltenia!), iar *Gl. Argeş*: *băltişte* „loc apos, mocirlos” (*Mi s-a-nfundat căruţa într-o* ***băltişte***), la rândul lui, potenţial model pentru *mlăcuişte*, ca, de altfel, şi *lăcovişte*, atestat în NALR – Olt., h. 520. Dar derivatul *mlăcuie*, reperat, indirect, în structura *mlăcuişte*, prezintă interes pentru celălalt lexem anunţat: *mâcluie*. Pentru explicarea acestuia presupunem un accident fonetic (metateză), cu rezultatul (*mlăcuie* >) *măcluie* > *mâcluie*.

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)

În favoarea identității derivatului *mâcluie*, pledează şi un alt element lexical din listă (v. *infra*: *mârcuie*):

MÂLCEGĂIÓS adj. (Mold.) „ud, cu multă apă”. Este atestat de Arvinte, Term., 156 (*Lemn **mâlcegăios***) şi explicat corect de autoare: **mâlcegai** + uf. *-os*.

Fără adjectivul corespunzător, DLR a înregistrat substantivul-bază, cu multiple atestări, Pascu, *Suf.*, 202, DR X, 430, 431, *Şez.* III, 70. Dar acelaşi DLR nu a rezolvat convingător etimologia numelui, propunând *mâlced* + suf. *-ai* (prin apropiere de *mucegai, putregai*). Atestat, între altele, în *Şez.* III, 70, *mâlcegai* „lemn umed care începe a putrezi” conține în glosă elementele care ar putea, prin suprapunere, să-i explice originea: *mâlced* (= lemn umed) + *putregai* (lemn care începe a putrezi). În plus, *-ai*, în limba română, nu constituie un afix cu o identitate clară. Pascu, *Suf.*, 199 ilustrează formantul cu următoarele derivate (unele întrebuințate la plural), în totalitate discutabile, *cotoraie* „catrafuse”, *piţigaie* „găteje subțiri”; altele la singular: *hărmălaie* „mulțime zgomotoasă”, *potaie* „grămadă de câini”, *păhaie* „câine”; augmentative propriu-zise: *măglaie* < *măglă* „movilă”, *mătăhaie* < *mătăhală*, *bobotaie, vălvătaie, pălălaie*; augmentative depreciative: *mărhaie*; derivate care exprimă conținutul *mucegai* < **mucigus* = *mucidus*, *muced, putregai* < **putrigus* = *putridus*, rom. *putred*; *vânătaie*, pl. *vânătăi* < *vânăt*. Claudia Tudose (1978: 26) exemplifică sufixul minimal şi la fel de discutabil: *vătrai* „vătrar” şi *măsai* „față de masă”.

MÂNZĂTÚRĂ[1] s.f. (Transilv.) „țarină lăsată în părăsire” (Tulgheş, Gheorgheni / Chest. IV, 123/572), fără explicație asupra originii. Menționăm că s-a consemnat răspunsul unei eleve de liceu.

Cuvântul, preluat din *Chestionarul toponimic* Puşcariu, ar fi putut apărea analogic. Pentru a explica crearea acestuia ne folosim de un „artificiu de calcul”, în sensul că implicăm în derivare un termen atestat în aria sudică: *mânz* „clin de teren rămas nearat între două brazde”. Înregistrat în jud. Buzău (DGS II s.v.), *mânz* ar fi putut avea ecouri în graiurile de dincolo de munți. Cât priveşte derivatul *mânzătură*, s-ar fi creat, analogic, după *arătură*, eventual, *părăsitură* („?”), dacă este cunoscut în zonă, date fiind calitatea nominală a bazei şi specializarea afixului în deverbale (cf. *supra*, *măierături*).

MÂRCÚIE s.f., cu circulație tot în Olt., cu sens apropiat de *mâcluie* „loc mlăştinos, noroi” (cf. *supra*), este semnalat pe baza atestării din aceeaşi sursă: FOM, I, 434. E. Contraş indică şi *mârcúi* s. (*id. ib.*) făcând trimitere la *mârculă* „noroi, loc umed”, atestat de Costin, *Gr. Băn.* I, 134 numai ca pl.: *mârcule*.

În cazul lexemului *mârcuie*, dacă reconstituim accidentul fonetic, obținem var. *mâlcuie*. Prin raportare la cuvântul analizat anterior, *mâcluie*, constatăm că *mâlcuie* reprezintă o altă var., creată prin metateză, de la care, prin disimilare se obține *mârcuie*.

[1] Mulțumim, şi pe această cale, colegei Doina Grecu de la *Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu”* din Cluj, pentru informația ştiințifică furnizată.

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)

MÂȚOGOIÁN s.m. „pisoi, motan”: *Avea p-aici **un mâțogoian** d-ela mare, mortan, cum să zice cătă el* (Bîrlea A.P. I, 126, cf. III, 328).

Indicația autoarei referitoare la origine: „de la **mâț**” a lăsat problema etimologiei deschisă. În acest sens, considerăm că e vorba de un derivat suprasufixat „convergent”, întrucât afixele, adăugate în trepte, toate sunt augmentative, în cazul de față (Dimitrescu 1958: 241–255): *mâț**og**, mâțog**oi**, mâțogoi**an***. Noua calitate devine certă prin reluarea pleonastică şi sinonimică *mâțogoian d-ăla mare*, *mortan*.

MEHÉI s.m. (Maram.) „hamei”, este ilustrat cu un citat corespunzător: *Găsî şi el pe-aco o sfoară de **mehei** făcută* (Bîrlea, A.P. II, 464, cf. *id.* III, 328, Lexic. reg. II, 112).

Cuvântul, lipsit de indicații asupra originii, se explică luând în calcul var. *hemei*, înregistrată de SDLR pentru Moldova, față de *hamei* pentru Muntenia, de altfel, forma din limba standard care continuă etimonul slav *chumelĭ*, şi *hămei* pentru Transilvania. Varianta pentru Moldova este confirmată în *Şez.* I, 212. Este foarte posibil ca aceeaşi variantă să aibă curs şi în Maramureş, după cum demonstrează rezultatul accidentului fonetic.

Pentru **MILOÁSTE**[*] s.f. pl. (Maram.) „iele” (*I-o luat mńiloastele pe sus* – Arh. Folk. VI, 271), în loc de orice altă indicație etimologică, autoarea se limitează la cf. *miloste*.

În aceste condiții, ar trebui să acceptăm relația *miloste* s.f. înv. „milă” (DLR) > *miloaste*. Mult mai firească ni se pare o alta: *miloaste/milostive*, regionalism eufemistic pentru *iele*, cu multiple atestări în DLR (Marian S.R. II, 226, Candrea, F. 161, Pamfile, Duşm. 260, Mat. Folk. 1553, Arh. Folk. I, 207), de la care, prin derivare post-nominală, s-ar fi obținut cuvântul prezentat.

MILOSTÉNE s.f. pl. (Maram.) „iele” (*Sânt **milostene** care fură prunci mici* – Arh. Folk., VI, 227), din punctul de vedere al etimonului este corelat cu slavonul mediobulgar *milostinija*.

În locul originii avansate, propunem calea internă de creare a cuvântului, analizabil în *miloste* (cf. *Proslăvim pentru* [acea] ***miloste** mare ce are el pentru noi* – Cod. Tod. 192, după DLR) + suf. *-ean*. Aşa cum cineva din casa sau familia (neamul) unui popă a fost numit *popean* (*popeni* „neamuri de-a popei” – *Şez.* V, 117) ori altcineva care întreține relații conflictuale permanente şi-a atras numele de *câinean* (v. *Câineni* „să au rău unii cu alții, d-aia să zice aşa” – Vârcol, *Vâlcea*, preluat în DA s.v. *câne*), putem considera că şi cine manifestă *miloste* în raporturile cu oamenii, mai ales în calitate de ființe supranaturale, merită un nume de maximă transparență lexicală: *milosteană, milostene*.

MILOSTÉNIȚE s.f. pl. (Maram.) „iele” (*O luat-o şi-o dus-o bosorcăile ori **mńilosteńițăle** la Piatra Săpânții* – Arh. Folk. VI, 276) nu dispune de indicații etimologice.

[*] Cuvântul figurează fără accent, absent în sursa originară.

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)

Analizabil în *milostean (milostene)* + suf. *-iță*, derivatul pare un nume de agent denumind persoana care manifestă însuşirea exprimată de bază ***miloste****(an)* (cf. *clăcan* > *clăcăniță*, Tudose 1978: 323). Prin urmare, *milosteniţele* sunt fiinţe supranaturale pentru care *miloste* exprimă un principiu de conduită. Problema accentului aberant, pentru derivatul în *-iță*, s-ar putea explica, eventual, ca şi cazurile *dóctoriță, félceriță.* Presiunea accentuală a masculinelor asupra moţionalelor feminine aici i-ar reveni bazei *milosténe* > *milosténiţe.*

MILOSTÍVNE s.f. pl. (Maram.) „iele” (***Milostivnele*** *vin cu vânt, cu fouaş mare* – Arh. Folk. VI, 277) apare în listă fără repere etimologice.

Cuvântul ar putea reprezenta rezultatul unei modificări analogice. Considerăm că lexemul implicat ar fi *milostivnic, ~-ă*, adj. şi subst., frecvent în limba veche, mai apoi, retras în lexicul dialectal: ***Milostivnicul*** *vădanilor, orfanilor şi a săracilor* (*Şez.* V, 78). În posibila relaţie *milostene/****milostivnice*** nu excludem ipoteza unei schimbări datorate analogiei: *milostivne* (< *milostivnice*), după *milostene*, şi nici posibilitatea unei pseudoanalize, încheiate prin separarea afixului presupus: *milostivnice, milostivne*. Mai adăugăm şi faptul, nu lipsit de importanţă, după DLR, că pentru Banat şi Oltenia *milostivnic* II a fost semnalat ca eufemism în aceleaşi superstiţii: ***Milostivnice*** *sunt nişte fiinţe curate cari fac bine, dacă află bine, iar dacă află rău, necurăţenie, ele strică* (Chest. V, 180/37, după DLR).

MIRÉNI s.m. pl. (vestul Transilv.) „miri, însurăţei”, atestat de Teaha, C.N. 242.

Explicaţia autoarei „de la **mire**”, ar suporta o completare de felul, „probabil după *căseni* „persoane care locuiesc într-o casă”. Argumentul ar consta în posibilitatea de corelare, prin domeniul comun de referinţă, al gospodăriei întemeiate şi de viitor, *căseni*/*mireni* şi prin perspectiva foarte apropiată de asimilare a *mirenilor* la *căseni*.

MÍREŞI s.m. pl. (vestul Transilv.) „miri, însurăţei”, cu o unică atestare în Teaha, C.N. 242, de altfel ca şi în cazul derivatului precedent.

Indicaţia autoarei, „de la **mire**”, nu ne ajută să întrevedem modul de creare al cuvântului. În acest sens, presupunem ca explicaţie posibilă, derivarea regresivă de la *mireşică*, dacă ar circula şi în valea Crişului Negru (v. *infra*). Prin falsa interpretare a derivatului afectiv (Puşcariu 1937) s-ar fi obţinut singularul *mireş* s.m., sinonim pentru *mire*, cu pluralul *mireşi* = *miri*.

MIREŞÍCĂ s.f. (Munt.), diminutiv de la *mireasă*, este explicat prin analiza „**mireasă** + suf. *-ică*”.

Derivat paronim în raport cu *miresică*, *mireşică* a fost reperat de autoare în TDM I, 109, pct. 682, Cetăţeni, Argeş: *„— Bine v-am găsit,* ***mireşică****!”*. Ulterior, derivatul a fost inclus în *Gl. Munt.*, şi mai apoi în DGS II. Modificarea *miresică* > *mireşică*, cel puţin pentru zona în care a fost atestat lexemul, s-ar explica nu numai prin derivare propriu-zisă (cf. *Gl. Argeş*, *mireşi* „a se face mireasă”, *mireşit* „faptul de a fi mireasă”), ci şi prin analogie cu *năşică*, personaj nu numai important în

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)

ceremonialul nunții, ci şi foarte apropiat de *mireasă*, unele momente din ritual, consumându-se cu participarea exclusivă a amândurora. Succesiuni de tipul *năşica ia* ***miresica*** *de mână* ar fi înlesnit modificarea fonetică.

MIRIOÁRĂ s.f. (Maram.) „mieluşea de un an; mioară”. Izv. XVI, 359, Bîrlea L.P.M. II, 490, pl. *mirioare*, nu este însoțit de indicații privitoare la origine.

Dată fiind situația de mai sus, ne propunem o posibilă explicație. DLR înregistrează *mirioară* var. s.v. *mereioară* s.f. „viorea”. Pentru etimonul acestuia, amintitul dicționar prezintă analiza *mieriu* adj. „de culoare albastră” + suf. *-oară*. Derivatul, răspândit în aria nordică, ar fi putut produce confuzie în „impact” cu *mioară*. Prin forța lucrurilor, *mioară* şi *mirioară* aparțin lexicului păstoresc, intersectarea lor fiind favorizată de păscutul zilnic în spații presărate cu *mirioare*. În plus, similitudinea complexelor sonore, până la paronimie: *mirioare/mioare*, sporeşte şansele de confuzie între termeni. Un context de felul *Fluier tace, turma-ntoarce / Tot o-ntoarce pe răzoare / Ca să-şi pască* ***mirioare*** (Bîrlea, B. 104), ambiguu prin cel de al treilea vers, ar fi putut duce prin paronimia: *mirioare/mioare* la suprapunerea semantico-formală a celor două lexeme. Secvența *să-şi pască mirioare*, susceptibilă de două interpretări semantice diferite: [despre cioban] „să ofere oilor sale pajişti cu viorele [= mirioare]” sau „să-şi pască oile [= mirioare], pur şi simplu” ar fi prilejuit percepția unui posibil diminutiv *mirioare* în raport cu *mioare*.

MIŞOMÓR s.n. sg. (Olt., Munt.) „mulțime, grămadă” figurează în listă fără explicații etimologice, autoarea limitându-se la atestările din LR şi Lexic reg.

Cules din localitatea Amărăştii de Jos, Caracal, pentru rubrica „Vocabular regional” din LR, VIII, nr. 5, 1959, 73 cu semantismul „mulțime mare [sic!], muşuroi” şi din fostul raion Roşiori de Vede, cu acelaşi înțeles: *La târg era vite,* ***mişomor*** (Lexic reg. II, 70), cuvântul în discuție pare rezultatul contaminației sinonimice dintre *mişină* „mulțime, droaie de ființe mici” (v. DLR s.v. 3.) şi *omor* [fig.], cu sens apropiat (cf. *omor de lume* „înghesuială mare, îmbulzeală, prăpăd – *Gl. Argeş*, s.v.). În afară de modalitatea creării spontane a cuvântului, avem în vedere şi posibilitatea creării deliberate, prin deraiere lexicală, cu acelaşi punct de plecare, *mişină*.

MLÁJIȚĂ (Estul Munt.) „răsadniță” figurează fără indicații etimologice. Cuvântul a fost identificat de autoare în graiurile munteneşti: TDM II, 660, pct. 739, Vadu-Soreşti, Buzău.

Citatul ales confirmă sensul propus: *Locu trebuie arat bine ăla care-l duci să-l răsădeşti din* ***mlajiță***. Precizarea informatorului din fragmentul selectat de E.C., ***să răsadeşti*** *din mlajiță*, are în vedere plantele care urmează să fie transferate din răsadniță în terenul agricol. Cuvântul pierdut sau ignorat de DLR, impune soluționare etimologică. În DGS II se află poziționat s.v. *mraniță* „răsadniță amenajată pe bază de pământ îngrăşat cu gunoi fermentat şi descompus”, împrumut de origine slavă, care, la nivelul lexicului muntenesc, a dezvoltat mai multe variante fonetice. Le amintim pe cele care ar putea să ne conducă spre *mlajiță*. De

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)

la *mraniță*, prin disimilare a putut apărea *mlaniță*, care în limitele unei secvențe de tipul *loc îngrăşat cu mlaniță*, prin propagarea şuierătoare [ş], s-ar fi modificat în *mlaşniță*. Repetarea aceluiaşi proces de disimilare în contact ar explica *mlajniță*, simplificat în cele din urmă în *mlajiță*.

MOÁȚĂ s.f. (Munt.) „dantelă care se pune la mânecile şi fustele cămăşilor” [sic!] LR 1961, 318 – pl. *moațe*. Definiția şi sursa epuizează informațiile asupra cuvântului anunțat.

Cunoscut în Muntenia, mai ales în var. de *pl. tant.*, *moațe*, este înregistrat în *Gl. Munt.*, pct. 799 (Drăcşănei, Teleorman) şi pct. 832 (Chirnogi, Călăraşi): *Le puneam la ştergare, la şervete, făceam **moațe**, pă marne, ca să fie frumoase* (pct. 832). Sensul „ciucuri pe marginile ştergarelor sau la poalele unor obiecte de îmbrăcăminte” este vechi. A fost înregistrat în DLR s.v. *moț* 2: *Seimenii călări, înarmați* şi *îmbrăcați în haine roşii şi **moțuri** galbene* (Filimon, O. 302). În cazul obiectelor țărăneşti, de podoabă, din Muntenia, la un moment dat, ciucurii reprezentau terminația unei dantele cu care adesea alternau. Prin extensie, şi aceasta din urmă s-a numit identic, mai ales că, uneori, dantela însăşi se termina cu ciucuri, sau, în alte cazuri, terminațiile sugereau, prin inegalitățile lor, asemănarea cu ciucurii.

MUICULEÁNĂ s.f. „muichiță”, în glosa autoarei, are curs în Oltenia, fiind preluat din Ciauşanu, *Gl.*

Autoarea face mențiunea, ireproşabilă, de altfel, „de la **muică**”. Pe lângă aceasta, adăugăm şi faptul că ar putea reprezenta o formație analogică după *mămuleană* (cf. DVIII, 37, *Maram*, 122, *ap.* Tudose 1978: 240) sau *măiculeană* (Trans. sud-vest, nord – DV XXII, 138, *ap.* Tudose *id., ib.*), derivate sinonimice preexistente.

MURÁLĂ, înregistrat în sud-vestul Olteniei, cuvântul semnifică „murare”, cu alte cuvinte, „topitul cânepii”. Este însoțit de analiza „**mura** + suf. *-ală*”.

Citatul ilustrativ susține semantismul propus: *O băgăm în apă la **muralî*** [cânepa], *o ținem la **mural**-acolo vo trei zile* (TDO, 206, pct. 948, Ilovița, Mehedinți). În completarea analizei menționate, adăugăm atestarea verbului-bază din acelaşi ținut: [Cânepa] *o culegem, o ducem la Motru, ne băgăm în apă, o băgăm şi o **murăm*** (TDO, 242, pct. 956, Butoieşti, Mehedinți). Derivatul *muralî* pare neobişnuit, iar verbul nici nu figurează între cele nominalizate de Elena Ciobanu 1960: 130–131 ca virtuale baze derivative pentru *-ală*. Impulsul creării acestui nou derivat se datorează lexemului specializat din terminologia cânepii, la rândul lui, un deverbal, *topeală*, atestat multiplu pentru aceeaşi zonă (*Gl. Munt*., DGS II s.v.): *Cânepa o băgăm la **topeală**-n baltă ş-o topim, ş-o scoatem ş-o bătem* (*Gl. Olt.*, pct. 967, Salcia, Mehedinți).

MUSTIREÁLĂ s.f. (Bucov.) „must, zeamă din gunoiul vitelor” – LR 1963, 154. Şi *mustureală*, *id. ib.* Pentru origine se face mențiunea „de la **must**”.

În locul indicației cu totul insuficiente, propunem, după DLR, sinonimele *mustireață* (ALR I 968/522, 574, ALR II 6397/574) şi *mustureață* (I. Cr VI, 29,

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)

CV 1951, nr. 6, 28, ALR I 968/532, Arvinte, Term., 157), ambele variante de la *mustăreață* 4., comunicat din Marginea – Rădăuți (v. DLR), de la care, prin substituție de sufix s-ar fi putut obține *mustireală*, respectiv *mustureală*.

BIBLIOGRAFIE

ALR I, II = *Atlasul lingvistic român*. Publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Puşcariu: partea I (ALR I), vol. I–II, de Sever Pop; partea a II-a (ALR II), vol. I şi *Suplement*, de Emil Petrovici, Cluj, 1938 (I/I); Sibiu, Leipzig, 1942 (I/II); Sibiu, Leipzig 1940; (II/I); Sibiu, Leipzig, 1942 (II/*Suplement*).

Arh. Folk. = *Anuarul Arhivei de folklor.* Publicat de Ion Muşlea. Cluj-Bucureşti, Academia Română, anul I, (1932) ş.u.

Arvinte, *Term.* = V. Arvinte, *Terminologia exploatării lemnului şi a plutăritului.* În *Studii şi cercetări ştiinţifice* (Iaşi), Anul VIII (1957), fasc. I, 1–185.

Bîrlea, B. = Pr. I. Bîrlea, *Balade, colinde şi bocete din Maramureş*. Bucureşti, Editura Casei Şcoalelor, 1924.

Bîrlea, A.P. I–III = Ovidiu Bîrlea, *Antologie de proză populară epică*. [Vol.] I–III. [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1966.

Bîrlea, L.P.M. I–II = Ion Bîrlea, *Literatură populară din Maramureş*. [Vol.] I–II. [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1968.

Ciauşanu, *Gl*. = G. F. Ciauşanu, *Cuvinte din judeţul Vâlcea*. Bucureşti, 1931.

Ciobanu 1960 = Elena Ciobanu, *Sufixul* ***-eală***, în *Studii şi materiale de formare a cuvintelor*, vol. al II-lea, 129–139.

Contraş = Eugenia Contraş, *Completări şi îndreptări la DLR*, Litera M II, *Cuvinte neînregistrate*, în LR, XXXI, nr. 1, 1982, 21–31.

Costin, *Gr. Băn.* I = Lucian Costin, *Graiul bănăţean*. Studii şi cercetări. Vol. I. Timişoara, Institutul de Arte Grafice „Cartea Românească”, 1926.

DA = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti, 1913–1948.

DGS I, II, III = *Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*. Vol. I. Literele A–C, 2009. Vol. II. Literele D–O, 2010. Vol III. Literele P–Z, 2011. Coordonator: Maria Marin. Autori: Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha. Bucureşti, Editura Academiei Române.

DI = Dicţionar Invers. Bucureşti, Editura Academiei, 1957.

Dimitrescu 1958 = Florica Dimitrescu, *Note asupra relaţiei dintre augmentative şi diminutive în limba română*, în *Omagiu academicianului Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani.* Bucureşti, 241–255.

DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române* (DLR). Serie nouă, Bucureşti, 1965 ş.u.

DR = „Dacoromania”. Buletinul Muzeului Limbii Române, condus de Sextil Puşcariu. Cluj, I–XI, 1920–1948.

FOM I = *Folclor din Oltenia şi Muntenia.* Texte alese din colecţii inedite. Vol. I [Bucureşti], Editura pentru Literatură, 1967.

Gl. Argeş = D. Udrescu, *Glosar regional Argeş*, Bucureşti, Editura Academiei, 1967.

Gl. Munt. = *Glosar dialectal. Muntenia*, de Maria Marin, Iulia Mărgărit, Bucureşti 1999.

Gl. reg. = V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional* [Bucureşti], Editura Academiei, [1961].

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)

Gl. Olt. = *Glosar dialectal. Oltenia.* Academia Republicii Socialiste România. Centrul de Cercetări Fonetice şi Dialectologice. Întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Nicolae Saramandu şi Magdalena Vulpe. Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.
Graur 1936 = Al. Graur. *Notes d'étymologie roumaine*, în *Bulletin linguistique*, IV, 64–119.
Izv. = Izvoraşul. Revistă de muzică populară. (Din 1922, subtitlul Revistă de muzică, artă populară şi folclor). Redactor: G N. Dumitrescu-Bistriţa. Bistriţa, Jud. Mehedinţi, Tipografia şi Legătoria de Cărţi Victor P. Măldărescu. 1919–1941.
Lexic. reg. I = Lexic regional, I, redactor coordonator: Gh. Bulgăr, 1960 (Societatea de Ştiinţe Istorice şi Filologice).
LR = „Limba română", Bucureşti, 1952 ş.u.
Papahagi, *Maram.* = Tache Papahagi, *Graiul şi folclorul Maramureşului*. Bucureşti, Cultura Naţională, 1925.
Pascu, *Suf.* = Dr. G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1916.
SDLR = August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti (etimologii, înţelesuri, exemple, citaţiuni, arhaizme, neologisme, provincializme)*. Ediţiunea întâia, Iaşi, 1939.
Seche 1962 = Luiza Seche, *Sufixul -ură (-atură, -ătură, -etură, -itură, -sură, -tură)*, în *Studii şi materiale de formare a cuvintelor*, vol. al III-lea, 187–196.
Şez. = *Şezătoarea.* Revistă pentru literatură şi tradiţiuni populare. Director: Artur Gorovei, Fălticeni. Anul I, 1892 ş.u.
TDM, I–II = *Texte dialectale. Muntenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu. Vol. I, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, Bucureşti, 1973; vol. II, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, Bucureşti, 1975.
TDO = *Texte dialectale. Oltenia*, publicate sub redacţia lui Boris Cazacu, de Cornelia Cohuţ, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Şuteu şi Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Academiei, 1967.
Teaha, C. N. = Teofil Teaha, *Graiul din valea Crişului Negru*. [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1961.
Tudose, *Derivarea* = Claudia Tudose, *Derivarea cu sufixe în româna populară*, Bucureşti, 1978.
Vîrcol = V. Vîrcol, *Graiul din Vâlcea.* Bucureşti, Atelierele Grafice Socec et &, 1910.

INTERPRÉTATIONS ÉTYMOLOGIQUES

(Résumé)

L'article présente un groupement d'interprétations étymologiques en marge du matériel *Completări şi îndreptări la DLR*, Litera MII, *Cuvinte neînregistrate*, publié par Eugenia Contraş en LR, XXXI, no. 1, 1982, 21–31. On a selecté, du total du matériel exposé par l'auteur les unités lexicales qui n'avaient pas d'indications etymologiques ou d'autres, que nous avons completées ou pour lesquelles nous avons fait des suggestions.

Cuvinte-cheie: *analiză etimologică, derivate convergente, derivate denominative, deraiere lexicală, soluţie etimologică.*

Mots-clé: *analyse étimologique, dérivés convergentes, dérivés dénominatifs, déraillement lexical, solution étymologique.*

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti"
al Academiei Române, Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A26953 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:37 UTC)